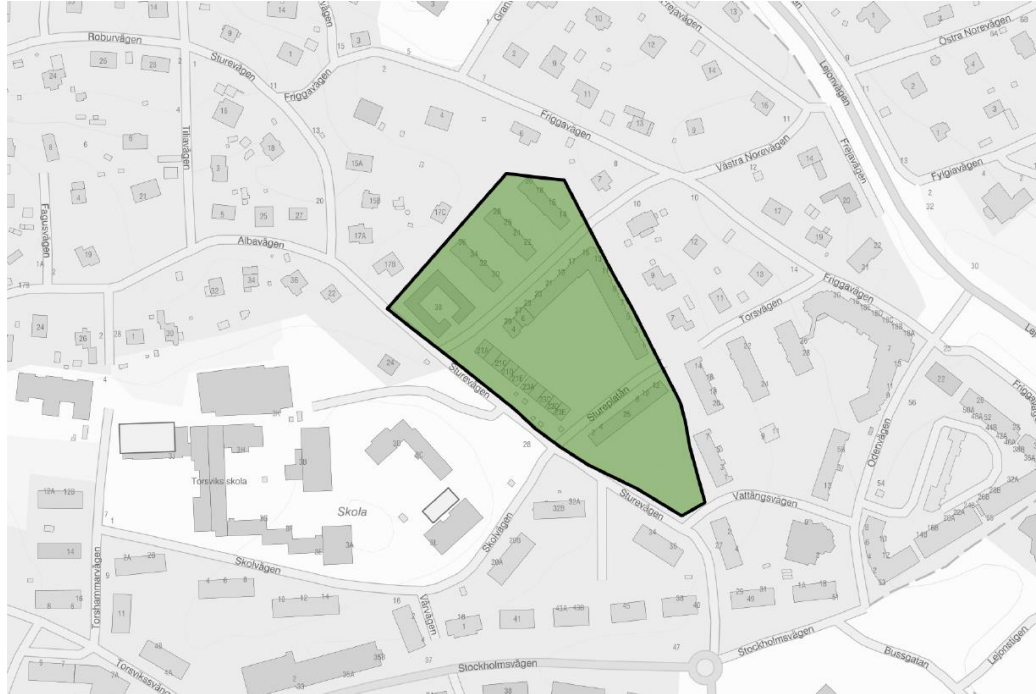

Stureplatån

Bakgrund

Stadsplanen för Torsvikshöjden som antogs 1943 sträcker sig som längst till och med Stureplatån i Hersby i öster. Radhusområdet på Stureplatån började byggas 1945 och de första husen stod klara redan 1945-1946. Tre arkitekter var verksamma här. Bröderna Erik och Tore Ahlsén ritade radhusen i kvarteren Fröja, Heimdal och Skuggan. Björn Hedvall var upphovsman till radhuslängan i kvarteret Svalkan (Svalkan 3-7) 1948-1949. År 1950 tillkom två kompletterande små radhusbyggnader i Skuggan ritade av Björn Hedvall. 1956-1959 tillbyggdes längorna i Fröja med gavellägenheter ritade av Hugo Brink. I Fröja gjordes mindre förändringar avseende inbyggnad av balkonger åren 1978-1990.

År 1987-1988 kompletterades radhusen med ytterligare en radhuslänga längs Sturevägen på Svalkan 8-12. Arkitekt var A. Forslund vid AB Nya Elementhus. Karaktären av 1940-tal vilar fortfarande stark över Stureplatån.

Beskrivning av området

Kulturmiljön omfattar radhusen uppe på Stureplatån. Administrativt hör Stureplatån till stadsdelen Hersby, men stadshistoriskt och stadsbildsmässigt hör området samman med Torsvikshöjden och 1943 års stora stadsplan. I likhet med Torsvikshöjden valde man även här att behålla stora delar av terrängens topografi med träd och berghällar kring bebyggelsen, vilket var typiskt för 1940-talets efterkrigstidsbebyggelse. Gaturummet har planerats för att ge ett rumsligt intryck av småskalighet och intimitet.

Karaktärsfullt är den rytmiska husplacering som präglar hela området. Samma gäller de klara ljusa mättade färgerna – kombinationer av rött, brutet vitt, gult och grönt – som i längornas släta brädrivna putsfasader även markerar husindelningen i kvarteren Heimdal, Skuggan och Fröja. Heimdal 1 vid Torsvägen.

Radhusbebyggelsen är grupperad uppe på bergskrönet dels kring själva Stureplatåns öppna grönområde, dels kring parallellvägen Västra Norevägen. Grönområdet är till stor del en öppen gräsyta men omfattar även dungar av höga furor och låga buskage. Själva grönområdet på Stureplatån inramas mot norr och öster av en stor L-formad radhuslänga i kvarteret Skuggan, i väster av en mindre länga i kvarteret Svalkan mot Sturevägen (på 1980-talet förlängd med en radhusgrupp) och i söder av en radhuslänga i kvarteret Heimdal på Torsvägens södra sida. Samtliga radhuslängor ligger med långsidan mot gatan.

Av central betydelse i Stureplatåns kulturmiljö är det stora grönområde som radhuslängorna är grupperade kring. Vy mot Skuggan 6, ena längan.

Bakom Stureplatån går Västra Norevägen som på östsidan inramas av Skuggans ena länga. Längs västsidan av gatan finns ytterligare tre radhuslängor på Fröja 2 som däremot står parallellt med varandra och vänder ena gavelsidan mot gatan.

Till varje enskilt radhus i området hör en förgård. I Fröja omges förgårdarna av uppvuxna klippta häckar som kantar gångstråken mellan längorna. Även i Svalkan sätter häckar mot gatan prägel, där är även förgårdarnas trädgårdar och fruktträd starkt karaktärsskapande. I Skuggan omväxlas staket, nätstaket, häckar och låga terrassmurar som gräns för förgårdarna. Små gångvägar binder samman Stureplatåns delar och mynnar i stentrappor i omgivande gator.

Skuggan 10 och 11 som tillbyggdes ena gavelsidan av Skuggan 6 år 1950 skiljer sig främst i detaljer från den något äldre längan. Skuggan 10 och 11 har pastellfärgad fasad i rosa respektive gult till skillnad från de äldres tema i mättat rött/ grönt/brutet vitt/gult. Tillbyggnaden har även ett fasadparti i vit panel på övre planet.

En samlad garageanläggning med fyra vinkelbyggda låga putsade längor uppfördes 1960 på Fröja 3. Den är renoverad och ommålad på 2000-talet.

Beskrivning av bebyggelsen

Hela Stureplatån ger ett mycket väl sammanhållet intryck. Radhuslängornas inbördes utformning är i hög grad ett tema med individuella variationer som bröderna Ahlsén genomfört mycket konsekvent. Många arkitektoniska drag och uttryck är gemensamma för alla hus och bidrar till den sammanhållna karaktären. Mycket karaktärsfull är den rytmiska husplacering som präglar hela området.

Omsorgsfullt utformade detaljer samverkar i den väl avvägda finstämda helhetsbilden som fortfarande mycket väl bevarar 1940-talets karaktär. Exempelvis kan nämnas entrépartiernas utformning såsom här i Heimdal 1.

Den stora L-formade längan Skuggan 6 med tio radhus har växelvis radhus i 1½ och 2 våningar. Heimdal 1 har vartannat radhus i en och vartannat i två våningar. Svalkan 3-7 är utförd i två fulla våningar. De tre längorna på Fröja 2 har växelvis 1½ och växelvis 2 våningar och de lägre husen skjuter ut framför de högre. Svalkan 3-7 av Björn Hedvall är den långa som har en mest självständig utformning, dock i full samstämmighet med övriga Stureplatån.

Till vänster: Fröja 2 har en lite speciell karaktär genom sina tre radplacerade längor med klippta häckar som ramar in gångstråken mellan husen. Till höger: På Fröja 2 präglas den rytmiska husplaceringen av att vartannat radhus är byggt i 1½ och vartannat i 2 våningar. I Fröja skjuter även de lägre husen ut något framför de högre.

Radhuslängorna har slätputsade fasader av brädriven slätputs med en karaktäristisk sen 1940-talsfärgsättning. De klara ljusa mättade färgerna, kombinationer av rött, brutet vitt, gult och grönt, markerar även husindelningen i längornas fasader. Endast några medvetna avsteg har gjorts från färgkombinationen för att åstadkomma en liten men harmonisk variation. Den 1950 tillbyggda Skuggan 10-11 på Skuggan 6 är putsad i mättad pastellkulör i ljusrosa respektive ljusgult. Svalkan 3-7 är färgsatt i blekgult och blekrött.

Svalkan 3-7 ritades av Björn Hedvall 1948-1949.

Alla husfasader har ljusa beigeputsade fasadinramningar. Svalkan har gråmålad betongsockel, samtliga övriga har svartmålad. Samtliga hus har vita tvåluftsfönster. Alla hus har räcken i svart smide till entrétrappor gjutna i betong. Samtliga längor har tvåkupigt rött tegel på de flacka sadeltaken. Taksprången är tidstypiskt korta eller som på Fröjehuset närmast obefintliga. Rektangulära röda tegelskorstenar är placerade i gavelnock på alla hus utom Svalkan 3-7.

Samtliga hus utom Svalkan 3-7 har en indragning på baksidan som bildar en bred nisch för terrass och en ovanpåliggande balkong. Nischen är klädd med ljust grå stående träpanel. Tillbyggnaderna på Skuggan 10-11 har fasadparti av vit träpanel på mellanliggande lägre radhusdel. Alla radhus på Stureplatån har balkongräcken i svart smide. Entrépartier har fernissade ekdörrar, varav de på Svalkan 3-7 är elegant utformade i rutmönster. Karaktäristiska är de stora närmast burspråksliknande sexspröjsade fönster som radhusen i Svalkan 3-7 har på framsidan. Någon länga har senare brunmålade ekdörrar. Flera längor har dekorativa småfönster på framsidan vid entrén. En verksamhetslokal i Skuggan 6 har ursprungliga stora fönster- och dörrpartier i fernissad ek. 1980-talslängan i Svalkan är ljusrosa/gulrosa och har enluftsfönster. I övrigt är den anpassad till den äldre längan.

Vy mot Heimdal 1 från den lilla park som vetter mot kvarteret Tor i söder.

Sammanfattande värdering

Stureplatån utgör en särskilt värdefull kulturmiljö. Området hör till en liten exklusiv grupp av kulturmiljöer i Lidingö stad som i synnerhet ger uttryck för en mer urban, stadsmässig utformning med en arkitektur som för sin tid legat i framkant inom svensk arkitekturutveckling. Ett annat exempel är Mölna radhusby på södra ön. Stureplatåns radhusmiljö är starkt förankrad i 1940-talets villamodernistiska arkitekturströmningar. Området är tidstypiskt genomtänkt och välplanerat och har en ovanligt konsekvent genomförd gestaltning av samspelet mellan bebyggelse och landskap. Stureplatån är mot den bakgrunden en representant för det sena 1940-talets omsorg om både helhet och detaljer samt strävan efter kvalitet i utformning och materialval. Fortfarande är detta en bebyggelsemiljö som i hög grad bevarat sin ursprungliga karaktär och atmosfär från 1940-talets senare del. De måttfulla tillägg som senare gjorts visar på en väl anpassad kontinuitet som underordnats 1940-talskaraktären.

Miljön är uppmärksammas som kulturmiljö i "Lidingö - Kulturhistoriska miljöer" (Stockholms Länsmuseum, 1990).

Stureplatån är inventerad, värderad och beskriven i Bebyggelseregistret, (Raä).

Karaktärsdrag

- Väl sammanhållen radhusmiljö från 1940-talet, en av efterkrigstidens mest framstående i sitt slag på Lidingö.
- Mycket god terränganpassning till skärgårdslandskapet.
- Bebyggelsemönstret med radhuslängor grupperade kring platåns trädbevuxna grönområde längs Västra Norevägen. Små gångvägar som förenar Stureplatåns grönområde och mynnar i stentrappor till omgivande gator.
- Samlad garageanläggning med fyra vinkelbyggda låga putsade längor.
- Varje enskilt radhus har en förgård mot gatan, förgårdarna avgränsas med staket eller häckar, vissa förgårdar har fruktträd.

- Radhuslängor med nivåskillnader och förskjutningar i huskropparna, omväxlande våningsantal i 1, 1½ och 2 våningar. Flacka sadeltak med rött tegel.
- Radhuslängorna har slätputsade fasader av brädriven slätputs med en karaktäristisk 1940-talsfärgsättning i rött, brutet vitt, gult och grönt. Beigeputsade omfattningar och ramverk som delar och ramar in fasaden.
- Varierande fönstersättning, tvåluftsfönster samt större burspråk och mindre dekorativa småpröjsade rutor ger karaktär och variation till fasaderna.
- Vissa av radhusen har terrasser med ovanliggande balkonger, placerade i nischer som upptar hälften av varje hus. Andra radhus har två balkongdörrar och en terrassdörr med tillhörande fönster samt ett svartmålat balkongräcke av järn. Inom området finns också utanpåhängande balkonger med svartmålad järnräcke.

Råd och riktlinjer

Förutom vad som anges i Lidingös kulturmiljöprogram Del 1 gällande vård och underhåll av byggnader ges följande råd:

- Stadsplanen från 1943 med radhus placerade kring Stureplatån bör bevaras.
- Grönområdet med dess tallar, gångvägar och stentrappor är karaktärsskapande och bör underhållas.
- Förgårdsmarken med låga häckar eller staket mot gatan bör bevaras.
- Byggnadernas ursprungliga arkitektoniska uttryck med färgstarka putsade fasader med vita fältindelningar i varierande våningshöjd bör bevaras och vara vägledande vid renovering.
- Äldre material och byggnadsdetaljer såsom fönster, dörrar och smidesräcken bör bevaras och renoveras med traditionella material och metoder. Vid behov tillverkas kopior av ursprungliga byggnadsdetaljer.
- Miljön som helhet är känslig för förändringar och antikvarisk sakkunnig bör medverka vid ändringar som påverkar det kulturhistoriska värdet.